

СТАНОВИЩЕ

за КАНТ И ПО „СЛЕДИТЕ НА ИЗГУБЕНОТО ВРЕМЕ“ ОТ МАРСЕЛ ПРУСТ

от **ВИКТОРИЯ ПЕТРОВА КИРИЛОВА**

дисертация за придобиване на образователната и научна степен **доктор**

по научната специалност „Теория и история на културата”

от **доц. д-р Антоанета Лозева Дончева**

Катедра “Социология на правото, икономиката и иновациите”

Философско-исторически факултет, ПУ „Паисий Хилендарски”

Дисертационният труд на г-жа Виктория Кирилова, озаглавен „Кант и *По следите на изгубеното време* от Марсел Пруст“, е в обем от общо 288 страници, въведение, двадесет и осем глави и заключение, една таблица и библиография с общо 73 заглавия на български, английски и френски език.

Още преглеждането на списъка с литературата задава едно впечатление, което се потвърждава категорично от текста. Той показва най-напред познаване на текстовете на Марсел Пруст в оригинал: не само на този, който е пряк предмет на изследването, но и на онези, които очертават широкия философски и общо-културен контекст, в който той се появява. Използваната интерпретаторска литература задълбочава това наблюдение. Виктория Кирилова обхваща и един по-голям кръг от текстове, тълкуващи далеч не само двамата автори, обект на нейното изследване с техните идеи. Кирилова се стреми старателно да представя най-важните изследвания по избраната от нея тема.

Следва да се каже, че на формално равнище дисертацията е изградена така, че да покрие изискванията за представянето на едно академично изследване.

Високо трябва да бъде оценен, на първо място, изборът на темата. Тя изисква сериозни философски и културно-исторически познания, както и задълбочено познаване на текстовете на един от основателите на модерната литература.

Встъпителната част очертава полето на изследване – разглежда идеите за естетическия вкус от гледна точка на философията на Кант, като включва и преглед на философските

теории, оказали най-голямо влияние върху неговите възгледи в това отношение. Естетическата способност за съждение на Кант бива съпоставена с идеите, изразени в романа на Марсел Пруст “По следите на изгубеното време”. Забелязва се, обаче, отсъствието на ясно формулирана и заявена методологическа схема. Виктория Кирилова отбелязва, че изследването е литературоведско, което твърдение е подвеждащо, защото огромен масив от дисертацията обхваща представянето на водещи имена в световната философска мисъл, свързани с темата. В сравнение с отделеното им внимание и обем, който те заемат, обвързването на текста на М. Пруст с модерните течения в литературния живот на Европа от края на XIX в. и първите десетилетия на XX в., е доста по-скромен.

От първа до шеста глава г-жа Кирилова съсредоточава своите усилия в откриването и представянето на общото в идеите на Пруст и Кант за вкуса и представянето на вкуса като метафора. Естетическото съждение на вкуса у Кант, като метафора, се разглеждат във връзка с взаимодействието между материалното и духовното, както и по отношение на същите идеи, но в романа на Пруст “По следите на изгубеното време“.

Естетическата категория на красивото е представена и чрез идеите на английските емпирици от XVIII в. Похвално е детайлното представяне на теориите на Исак Паси и Пол Рикьор за метафората.

Като основен недостатък, който се забелязва още от първите глави на дисертацията, но е характерен и за целия текст, са честите повторения и непълната изясненост на коментираните теми, които затрудняват четенето и възприемането на тезите и целите на изследването. Един пример:

„Един от ключовите въпроси, занимаващ настоящата работа, ще бъде дали наистина *метафората* в *По следите* е онова *средство*, което никога *не осъществява* своя *предмет*, тъй като самото наличие на *метафора* показва, че същността е неизразима или напротив, може да се приеме, че *метафората* и по-специално *вкусът* като *метафора*, обосновава съждението на вкуса, което прави възможно постигането на нещата в изкуството или спрямо което съмненията, които интелектът иначе предизвиква, изчезват, но като говорим за естетическия вкус, следва да кажем, че то достига до същността в чувствата и наистина не е *познание*, то е чувство, извеждащо състояние на Ума или Духа“ (стр. 54).

Вторият голям панел от дисертацията, обхващащ от VII до XVIII глава включително, продължава да разглежда естетическото понятие вкус, като стремежът е бил да се представят идеите синхронно, от гледна точка на философията на Кант и философите, оказали най-голямо влияние върху неговите идеи по отношение на вкуса, създали своите изследвания през XVIII в. в Англия и Франция.

Похвални са усилията и старанието, които г-жа Кирилова е положила при представянето и дискутирането на философските идеи на Кант за вкуса, както самостоятелно, така и във връзка с идеите на Бърк и Монтескьо. На последните дисертантката отделя специално внимание в отделни глави. Към аргументацията на идеята за вкуса като метафора при Пруст са привлечени и тезите на други известни имена като Якобсон, Дерида, Женет, Сосюр, Рикьор. В тази част, за съжаление, много ясно проличава доколко е трудно на един изследовател, лишен от систематично и задълбочено философско образование, да борави с тази трудна, дори са професионални философи, материя. Забелязват се отново повторения, вътрешни противоречия и многословност. Това става особено видно, когато се коментират представителите на семиотичната наука, където объркването се задълбочава, поради неразбирането на същността и природата на знака.

Трябва, обаче, да се отчете както фактът, че трудът, който е положен, е огромен, така и изключителната трудност на материята.

В останалата част на дисертацията особено интересна по няколко причини за мен е глава XXVII – „Изкуството и същността на различието. „Пруст и „знаците“ на Жил Делюз“, налична в дисертацията като глава XXVII, а в автореферата като глава XXVI. Първата причина е амбициозно заявяване от г-жа В. Кирилова, че принос на дисертацията е проблематизирането и оспорването на схващанията на Жил Делюз за Пруст и романа му „По следите на изгубеното време“, като е търсена и представена друга, непроявена до момента перспектива, свързана с естетическото, вкуса и мадленката. Като приветствам амбицията и самочувствието на г-жа Кирилова, както и изключително подробното коментиране и познаване на текста на Делюз, не мога да подмина факта за повърхностните и незадълбочено аргументирани несъгласия с анализа на френския философ. Те са съвсем недостатъчни, за да бъдат изведени като принос. Позволявам си да

я посъветвам за в бъдеще да бъде по-предпазлива, когато влиза в дебат и коментира текстове на доказани философи.

Академичният протокол ме задължава да изкажа мнение за изрядността на автореферата, който – според мен – е формално коректен, изготвен е според изискванията. Относно изведените приноси си позволявам да кажа, че те са в немалка степен мъгляво формулирани и да отбележа, че основната тема на дисертацията, а именно сравнителното изследване между Марсел Пруст и Имануел Кант, е отдавна във фокуса на интерес на учени от целия свят: съществуват значими трудове, посветени на тази тема. Това е причината и приносите, които претендират за оригиналност на темата да са, по мое мнение, в някаква степен пресилени. Убедена съм, че пред автореферата и приносите има възможности за усъвършенстване.

Ако трябва с няколко думи да дам обобщена оценка на този обемен труд, бих си позволила да кажа следното: Колкото и да натежава четенето на текста, благодарение на множеството вътрешни повторения и понякога неизяснени тези, колкото и авторката да проявява увлечение към литературни фигури и импровизации, нерядко надвишаващи нивото на теоретично ѝ знание, проведените анализи са съществени, заявяват се като адекватни на обекта и целите на изследването и в достатъчна степен показват търсене на нови пътища за интерпретация на тази изключително трудна тема.

Въпреки недостатъците, авторката демонстрира със своя текст ерудиция и безспорна способност за провеждане на научно изследване. Това ми дава основания да препоръчам на уважаемата комисия да **присъди на Виктория Петрова Кирилова образователната и научна степен „доктор“**.

5 септември 2018 г.

(доц. д-р Антоанета Дончева)